

ŁOŻYSKO (69) sb n

Oba o jasne.

sg N łożysko (14). ◇ G łożyska (25). ◇ A łożysko (17). ◇ I łożyski(e)m (4). ◇ pl N łożyska (2).
◇ G łożysk (1). ◇ A łożyska (1). ◇ I łożyski (1). ◇ L łożyskach (4); -ach (2), -äch (1), -(a)ch (1); -
ach *Strum*; -ach :-äch *Leop* (1:1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Miejsce na ziemi, teren* (12) : *MiechGlab* 54; Y będą polá chlewámi trzod/ á padoł Achor łożyskiem stad ludu moie^{mu} [*vallis Achor cubile armentorum populo meo*] *Leop Is* 65/10.

W przen (1) : Trzodą ftráconą stal fię lud moy: páłterze ich zwiedli ie/ y dopuścili fie im tułác po gorách: z gory ná pagorek zełłi/ zápomnieli łożyská fwego [*obliti sunt cubilis sui*]. *Leop Ier* 50/6.

a. *Naturalne lub sztuczne zagłębienie w ziemi, w którym zbiera się woda; koryto; alveus Vulg* (9) : Nieużyżrycie wiátru/ áni dżdżá/ á tho łożysłko [!] będzie pełne wody/ y będziecie pić *Leop* 4.Reg 3/17, *Is* 19/7, 27/12; á gdyby ktho swoiem dowcípem obrocił rzekę ktora grániczy infzem łożysłkiem po fwey dzyedzinie/ tedy oná rzeká ma być gránicá/ kt horey [!] máią obiedwie wsi vzywác iáko rzeki gránicznej *UstPraw* Iv; Táme w ónym mieyfcu wybierz łożyská żłobóm/ kedy żłoby máią być/ do fpułczenia Stáwu *Strum* T4v, Gv [2 r.], G2v; *KochOdpr* Dv; [Drugie jezioro Nierzostowo Wielkie i Małe, ktore odległo dalej od mianowitych jezior. Mają łożysko swe w boru *LustrPom* 83].

2. *Nora, miejsce w którym gnieździ się zwierzę; cubile Vulg, Cn; cubiculum Mącz; habitaculum ModrzBaz; latebra ferarum, lustrum, spelaeum ferae Cn* (10) : *WróbŻółt* 103/22; A porořtą w domiech ich ćiernie/ y pokrzywy/ á ofet po murzech ich: y będzie łożyskiem fmokow [*cubile draconum*]/ á páłtwifkiem *Struřom*. *Leop Is* 34/13, *Is* 35/7, *Ier* 4/7, 9/11; *BibRadz Ez* 25/5; Iż nigdy dármo nie ryczy Lew ná pułczy/ á nigdy dármo nie podawa głořu z łożyská fwoiego. *RejPos* 197v.

Zwrot: »leżec w łożysku« (1): Y zařz wydrzeřz Lwicy łup/ á duřę Lwiát iey nářyciřz? Kiedy leżą w łożyskách/ á w iářkiniách czynią zařogi? [*quando cubant in antris, et in specubus insidiantur?*] *Leop Iob* 38/40.

Szeregi: »łożysko a gniazdo« (1): *Excudere feras cubiculis*, *Zwierz z łożisk á z gniasd ich wykołátác. Mącz* 339b.

»łożysko a jaskinia« (1): *Leop Iob* 38/40 cf »leżec w łożysku«.

»peles i łożysko« (1): Chodźcie lám ludzie: á czego fię lámá ludzkoác domaga obácźcie. Niepodobáią fię wam gory y lářy/ dźikie⁸⁰ żwierzu peleřy y łożyská [*ferarum habitacula*]. *ModrzBaz* 143.

3. *Legowisko, mieszkanie człowieka* (1) : vpátryřł tám pod gorą drożyřko/ Gdzie miał Cacus rozboynią y fwoie łożysłko *KlonWor* 23.

4. *Siennik, wysłanie łożka; culcitra Mącz* (1) : *Culcitra*, *Łožysko*/ to yeřt/ Sák słomą/ liánem álbo liścim nářłány/ ktory w łoże ná defzczki álbo ná dno kłádą *Mącz* 71a.

5. *anat. Błona tworząca rodzaj worka, w której rozwija się płód w łonie matki* (45) : Abowiem rićłe á pędkie wrwanie łożysłka/ czyni trudnoć rodzenia řlufznego *FalZioř* V 18a; Zařię gdy by fie nieczo łożisłka zniewiařly vkazowařo/ tedy ma baba lekko rękamy wycięgác á řtrzedzy vgadzac że by fie nie przerwařo *FalZioř* V 26; Też łożysłko w ktorim dziecię w řywocie przemieřzkawařo/ zowař po

łacinie *Secundina FalZioł* V 84v, I 107d, 130a, IV 27a, V 16 [3 r.], 18a (27); Albo weźmi łożyfko w kthorym lye koźlę rodzi/ á vluŕzywŕzy vtłucz/ dayże ie pić w czym chcefz/ toć martwe dzieię thákże y łożyfko wywabia. *SienLek* 114v; Łożyfko wywodzi gdy niewiaftę podkurzaią pierzym [!] kokofzym álbo kuropátffim *SienLek* 114v; Gdy łożyfka pozbyć niemoże połoźnicá: Náwarz bialey fízanty z octem á z fołá/ dayże iey tego s trunczek máły pić/ ielt bárzo pomocno. *SienLek* 114v, 108, 114, 115 [5 r.], 158v, Sss3 (13).

W charakterystycznych połączeniach: łożyska cienkość, miękkość; łożysko przerwane, roztargnione; łożyska odeście, rychle a prędkie urwanie, wyjście (3), zadzierzenie, zbycie; łożyska pociągać; łożysko nosić, (po)zbyć (3), wyciągać, wyjąć, wymiatać, wypędzać, wyrzucać, wywabiać (2), wywodzić (3); około łożyska zbiera się [co]; w łożysku przemieszkawać; z łożyskiem [co] wywabiać.

*Szereg: »(nie tylko) łożysko (ale) i płod (a. dzieię)« [szyk zmienny] (5): Też niewiafta która nie może łożifka zbyć, ma być nadole okadzona rogiem znogy ofley/ acźkolwiek przikra wonia, ale tajemną fprzyrodzenia ma moc wyciągać/ nietelko łożifko: ale y płod vmarły z žiwota. *FalZioł* V 26, I 147b; Mirrę też tartą z winem zágrzawŕzy dobrze dáć pić/ dla prętkiego á lekkiego odeścia płodu y łożyfka *SienLek* 114v, 110, 114v.*

Synonimy: 1. a. koryto, row; 2. legowisko, leża, leżysko, poślanie; 5. błonka, czepek, sekundina.

*Cf **ŁOŻE***